

УДК 330. Доц. Г.А. Лех, канд. екон. наук; студ. І.В. Ангелко – УкрДЛТУ

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: КОМУ ЦЕ ВИГІДНО?

Розглянуто проблеми тіньової економіки в Україні. Подано основні важелі зменшення тінізації в Україні.

Doc. G.A. Leh; stud. I.V. Angelko – USUFVT

Shadow economy: to who this advantageously?

The problems of grey economics in Ukraine are representative in the article. Principal economic instruments to reduce illegal economic activity in Ukraine.

Однією з основних проблем ефективного розвитку сучасної економіки України є проблема її тінізації, тобто не контролюваного з боку держави виробництва, обміну, розподілу і споживання товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг. Тінізація економіки призводить до приховування від органів державного управління і громадськості соціально-економічних відносин між її учасниками – окремими громадянами та соціальними групами.

За оцінками експертів, тіньова економіка в Україні досягла свого піку у 1997 році, коли її обсяги досягли 65 % від офіційного ВВП [1, с. 80]. Тоді тіньовий сектор охопив більшу частину промислового виробництва, сільськогосподарства, приватизації. Зростання рівня тіньової економіки протягом 1993-1997 років було спричинене трьома факторами: зростання регуляторного тягаря, складністю податкової системи та простроченою кредиторською заборгованістю. На думку більшості економістів, при розмірах тіньового сектора у 30 % ВВП настає критична межа, перевищення якої свідчить про функціонування у країні відтворювальної системи тіньових економічних відносин.

Масштаби тіньової економіки України змінювалися в межах від 40 до 80 % [1, с. 80] ВВП, залежно від методу оцінки (наприклад, на основі попиту на гроші, за показником зайнятості чи питомою вагою позабанківського обігу готівки). Іншими словами, в Україні паралельно існують дві однакові за масштабами економіки: офіційна та неофіційна. Друга відрізняється від першої тим, що вона не сплачує податки.

Вплив неофіційної (тіньової) економіки зумовлює негативні наслідки розвитку усіх сторін суспільного життя держави, а саме:

- непрозорий і несправедливий розподіл національного доходу;
- криміналізація суспільства, недовіра до органів державної влади;
- дискримінація суб'єктів господарської діяльності;
- скорочення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів;
- нелегальний експорт капіталів і зменшення обсягів інвестицій в економіку, залежність від закордонних позик;
- втрата промислового та інтелектуального потенціалу нації.

Що для ефективного розвитку економіки будь-якої країни є неможливим? Хто ж виграє від тінізації економіки? Держава? Ні.

У першу чергу – це окремі чиновники, державні посадовці. Повна залежність будь-якої економічної діяльності від волі чиновника є джерелом для тіньової економіки. Дозволи, ліцензії провокують хабарі, які не можна сплатити легально. Грошові кошти "не знаходять" свого цільового призначення, тим самим вони зу-

мовлюють підвищення рівня тінізації економіки та обслуговують її тіньовий оборот. Так, простий приклад банкрутства гігантської електропостачальницької компанії Черкасиобленерго показує, куди спрямовуються кошти і кому вигідний її занепад. За офіційними даними, на початок 2004 року дебіторська заборгованість компанії становила 94,953 млн. грн., а кредиторська – 252,953 млн. грн. [2, с. 5].

Експерти вважають, що скрутне фінансове становище Черкасиобленерго є тільки видимою частиною подій, що відбуваються навколо цієї енергопостачальницької компанії, оскільки аналогічний процес відбувався навколо інших схожих компаній. Поки що не зрозуміло, в чий інтерес ініційоване банкрутство, однак за ним стоять високопосадові службовці, які зацікавлені в тому, щоб перешкодити створенню Енергетичної компанії України. З одного боку, суд, розглядаючи справу, наклав мораторій на відчуження майна компанії, а з іншого – у процесі задоволення вимог кредиторів активи Черкасиобленерго можуть потрапити під контроль інших зацікавлених структур, внаслідок чого зростає загроза тінізації коштів компанії.

Проте, не вся тіньова економіка є кримінальною. Ми досить часто беремо участь у тіньових оборотах. Купивши товар, немає впевненості, що від його продажу буде сплачено податки. Тобто неофіційна діяльність нічим не відрізняється від офіційної, вони існують поряд і переплітаються. Так, на одному підприємстві разом можуть співіснувати дві форми, де частина товару йде "наліво" і у свою чергу частина виручки від продажу продукції на експорт збагачує окремих приватних осіб.

Можливо, від цього виграємо ми – споживачі, купуючи товари у виробників, які не сплачують податки, за нижчими цінами? Однак, від наших "заощаджень" (податки, які не потрапляють до бюджетів) страждає економіка в цілому. У ці процеси повинна втрутитися держава, насамперед підвищити рівень державного регулювання економіки, удосконалити податкове законодавство, проблеми прозорості приватизації, демонополізації, банкрутства, зменшити корупції в органах влади.

З метою запровадження комплексу заходів щодо детінізації економіки в Україні, збільшення обсягів реального ВВП, підвищення суспільного добробуту, Кабінетом Міністрів України було розроблено Державну програму детінізації економіки на 2001-2004 роки, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України розробило "Основні прогностичні макропоказники економічного та соціального розвитку України до 2010 року". Стратегія перспективного розвитку на період 2010 року передбачає поєднання твердої політики в галузі державного регулювання. Другим кроком було прийняття Закону України "Про запобігання і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом".

Тільки створення єдиної системи правових, організаційно-економічних державних заходів може стати ефективним засобом тінізації суспільно-економічних відносин.

Література

1. Шелудько Н.М. Проблема тіньової економіки в Україні// Фінанси України. – 2002, №9. – С. 80-86.
2. Банкрутство Черкасиобленерго// Галицькі контракти, № 26, 28.06.2004 р. – С. 5.